

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta sociálních studií

DAVID RIESMAN

OSAMĚLÝ DAV

("The Lonely Crowd")

Příprava ke kurzu **Úvod do politické sociologie** (SOC 137)

Vypracoval: **Michal Mrkvička** (182420)

1. David Riesman a Osamělý dav

David Riesman se narodil 22. října 1909 ve Philadelphii, Pennsylvania a zemřel 22. května 2002 v Binghamtonu, New York. Jeho nejslavnější práce z roku 1950 "The Lonely Crowd", která v době svého vydání vyvolala zdrženlivost profesionální akademické obce a naopak velký ohlas v širší intelektuální veřejnosti, stále patří ke klasickým sociologickým pracím.

Toto jeho dílo má podtitul „Studie o změnách amerického charakteru" a vzniklo z kritického pohledu na americký veřejný život. Sám autor tuto knihu uvádí jako pojednání o společenském charakteru a o tom, čím se tenhle charakter odlišuje u lidí z rozdílných zemí, dob a skupin. Je to zamyšlení nad způsoby, kterými se rozdílné typy společenského charakteru rozvíjejí při práci, zábavě, politické činnosti nebo výchově dětí. Spolu se spoluautory Nathanem Glazerem a Reuelem Denneym myšlenkově čerpá mimo jiné z prací neofreudistů, např. Ericha Fromma a jeho děl („Útěk ze svobody“, „Člověk sám pro sebe“). Námětem této knihy je otázka, proč došlo a jaké jsou důsledky přeměny společenského charakteru Ameriky 19. a 20. století.

2. Etapy historického vývoje, typologie společností

Svou pozornost soustřeďuje na specifické etapy historického vývoje od tradičního řízení (tradition-direction), přes niterné řízení (inner-direction) k řízení vnějškovému (other-direction). Rozlišuje tři rozdílné fáze populační křivky – podle něj změny v oblasti základních podmínek reprodukce, způsobu obstarávání životních potřeb, poptávky a nabídky pracovní síly vyvolávají změny v rozmístění lidí, velikosti trhu a dalších činitelích, které se projevují na celkové změně charakteru. V každé z těchto tří fází populační křivky si společnost vynucuje konformitu odlišným způsobem. Rozlišuje tři ideální typy charakterů a následně i společností.

Společnost ve stádiu vysokého růstového potenciálu rozvíjí společenský charakter a konformitu zde zaručuje sklon držet se tradice – tuto společnost nazývá společností závislou na tradičním řízení a k označení daného typu lidí používá termín tradičně řízení lidé.

Společnost ve stádiu přechodného růstu populace nazývá společností závislou na niterném řízení, konformitu u lidech označovaných jako niterně řízení zajišťuje jejich sklon přijmout za svůj komplex životních cílů.

Společnost závislá na vnějškovém řízení ve stádiu začínajícího populačního poklesu

rozdívá u svých vnějškově řízených příslušníků charakter, jehož konformitu zajišťuje sklon být vnímavý vůči očekáváním a přáním druhých.

3. Typologie lidí

Jednotlivé typy lidí se liší v emocionálních podnětech a ovládnutí a souvisí s již uvedenou typologií společnosti.

Člověk orientovaný na tradici, pokud by nerespektoval tradici předávané vzorce jednání a myšlení, byl by ze skupiny vypuzen, což by ho osobnostně zničilo, očekává se tedy od něj, že se bude chovat schváleným způsobem.

Druhý typ člověka niterně řízeného přinesla v začátcích moderní doby stále zesilující dynamika společenských změn, kdy hrozilo, že bez jistého vnitřního kompasu by se mohl člověk ztratit sám sobě. Řídí se většinou vzory rodičů nebo jiných autorit, takový člověk se vyznačuje jistou stálostí, kterou si dokáže udržet i při absenci společenského souhlasu.

Vnějškově řízení lidé se dají charakterizovat jako kosmopolitáni. Zmizeli pro ně hranice mezi známým a neznámým. Je to charakter vyšších středních vrstev a zároveň ho považuje za obecný charakter všech mladých lidí na celém světě.

4. Vůdci a jejich stoupenci - kapitáni průmyslu a kapitáni spotřeby

Podle Riesmana dosáhla moc oligarchie vrcholu při prezidentských volbách 1896. Za oněch starých časů závisela politika na jasné třídní struktuře a dále na vzájemné dohodě mezi politickými vůdci a jejich stoupenci, podle níž hlavní úlohu v životě jednotlivce a společnosti hrála práce. A protože cíle byly jasně vytyčeny, od vůdce se samozřejmě očekávalo, že bude vést, a od těch, které vedl, že ho budou následovat. Značný rozdíl byl i v tom, že političtí vůdcové se tehdy pouštěli do politiky spíše proto, aby něco vykonali (třeba aby zajistili využití přírodních zdrojů USA) než aby hledali odezvu u publika.

Kapitáni průmyslu podle něj v 50.-60. letech už netřímají kormidlo podnikání ani politiky a neposkytují už ani duchovní útěchu, přestože se ještě nějakí průmysloví magnáti v té době vyskytovali. Ale rozdíl byl v tom, že tito lidé jsou závislí na veřejném mínění. Proto využívají svou vlastní osobnost nebo tuto práci přenechávají reklamním a tiskovým pracovníkům. Tito přežívající průmysloví magnáti svou politickou činnost vykonávají spíše jako povinnost bohatých nebo jako sport, ale sami sebe nepovažují a ani druhými nejsou

považováni za klasické vůdce. Starý kapitán průmyslu velel i v oblasti spotřeby - o tom, co platí jako norma, rozhodoval on sám.

Namísto starých průmyslových kapitánů se po čase objevil zcela nový typ - kapitáni spotřeby a volného času - což jsou kapitáni neprůmyslové sféry. Souvisí to s tím, že se změnila požadavky veřejnosti kladené na informace o politických či jiných vůdcích. Zatímco dříve si společnost libovala o příbězích úspěšné kariéry pracovně zaměřeného hrdiny, dnes se tento společenský vzestup spíše považuje za dílo náhody a hlavní důraz se klade na to, jaký vkus hrdina projevuje v oblékání, jídle, ženách a rekreaci, neboť na této půdě se může běžný jedinec s těmito lidmi srovnávat, zatímco vcítit se do role např. prezidenta USA je pro obyčejného člověka nad jeho možnosti.

Tito kapitáni spotřeby ale nejsou žádnými vůdci. Jejich osobnosti se používá pouze k tomu, aby se stali ozdobou určitého hnutí, nikoli k tomu, aby je vedli. Přesto však mají se skutečnými vůdci mnoho společného. Tito lidé, kteří se v dřívějším období věnovali politickému vedení, se v té druhé fázi zabývají typicky vnějškově řízenou činností a bedlivě sledují reakce druhých - svých voličů, novinářů aj. Tedy dnešní osobnosti ze světa volného času se mohou těšit sebevětší přízni publika a přece nemají sílu ani příhodné podmínky pro vůdcovství a vedení ostatních.

5. Vetovací skupiny (veto groups)

Od začátku 20. století došlo v Americe k postupné změně v mocenském seskupení a na místo jediné hierarchie s vládnoucí vrstvou v čele nastoupily četné vetovací skupiny (veto groups), mezi něž je moc rozptýlena. Jinými slovy - Riesman rozbíjí tehdy v USA všeobecné povědomí o tom, že v Americe rozhoduje nějaká vládnoucí vrstva. Změna tohoto mocenského uskupení má rozmanité příčiny i důsledky, včetně přechodu politického myšlení od moralizování k toleranci. Příliš velký počet a různorodost těchto veto groups znemožňují vedení na moralistním základě, protože přání jednotlivých skupin jsou tak rozmanitá, že není možné je sladit s pevnými moralistními zásadami. Navíc tyto vetovací skupiny nejsou skupinami vůdců ani stoupenců.

Dřívější způsob vedení, kdy vládnoucí vrstvy se rozhodovaly, kde leží jejich zájmy, aby posléze podplatily potřebné zákonodárce, právníky či redaktory, aby prosazovali jejich zájmy, byl nahrazen celou řadou skupin, z nichž každá ve svém boji o moc dosáhla toho, že může zabránit opatřením, která by mohla škodit jejich zájmům, a v daleko omezenější míře přicházet s vlastní iniciativou

Zároveň dochází i ke změnám v organizaci jednotlivých skupin a ve způsobu, jakým tyto skupiny vystupují vůči veřejnosti. Soutěživost mezi jednotlivými vetovacími skupinami má podobu soutěže mezi monopoly - o tom kam lze až zajít rozhodují pravidla slušnosti. Právě tato monopolistická povaha soutěže skoro vylučuje, aby mohly své protivníky účelově odstranit. Přesto samozřejmě tito účastníci soutěže pociťují, že se nacházejí v soupeřivém prostředí. Mají tak před sebou dilema mnoha vnějškově řízených lidí - jak sladit navenek přátelské jednání s bezohlednou konkurencí, která prostupuje jejich život v práci a zaměstnání.

Vetovací skupiny tak vytvořily amorfnní mocenskou strukturu, kde není ostrá hranice mezi ovládajícími a ovládanými, mezi přáteli a protivníky. Mají podobu spíše ochranných organizací než vůdčích skupin a podle něj si jsou stále podobnější svým politickým stylem, a to hlavně tím, že mají velký zájem o dobrý vztah k veřejnosti a zdůrazňování navenek vnitřního názorového souhlasu. Členové vetovacích skupin se ale nevyznačují společným společenským charakterem, naopak mají rozličné politické styly.

Zdroj: Riesman,D., 1968. *Osamělý dav*. Praha: Mladá Fronta (kap.X. s.202-220).

Zajímavé odkazy:

http://en.wikipedia.org/wiki/David_Riesman (jeho životopis a dílo)

<http://www.asanet.org/footnotes/mayjun02/indextwo.html> (jeho životopis)

<http://www.robertfulford.com/LonelyCrowd.html> (o Osamělém davu)

http://en.thinkexist.com/quotes/david_riesman (citáty autora)